

Početna / Kultura

Srpski dom u Vukovaru – most kulture, dijaloga i zajedništva

Očuvanje identiteta srpske nacionalne manjine kroz promicanje kulture na istoku RH.

Maja Milanović • 23.07.2025.

U narednom periodu na portalu Srbi.hr moći ćete pratiti tekstove napisane u okviru projekta „Očuvanje identiteta srpske nacionalne manjine kroz promicanje kulture na istoku RH” u kojima ćete čitati o radu i delovanju različitih ustanova i društava kojima je osnivač srpska zajednica, a deluju na istoku Republike Hrvatske. U fokusu ovog projekta su ljudi i ustanove koje doprinose razvoju kulture, te jačanju ličnog identiteta određene nacionalne manjine. Takođe, sva kulturna događanja otvorena su i za većinski narod, pa se samim tim potiče razvoj kulture

uopšte i povezivanje pripadnika nacionalnih manjina sa većinskim stanovništvom.

Srpski dom danas je sedište Ustanove u kulturi Srpski dom i jedno od najreprezentativnijih i najvažnijih zdanja spomeničke baštine srpske zajednice u gradu Vukovaru, koje zajedno sa hramom Svetog Oca Nikolaja čini jedinstvenu kulturno-duhovnu celinu. U njemu se održavaju brojni događaji od književnih večeri, izložbi i koncerata, do edukativnih radionica i proslava važnih datuma. Time dom postaje i središte očuvanja jezika, tradicije i identiteta jedne zajednice koja se trudi aktivno da učestvuje u javnom životu grada.

- Smatram da Srpski dom u ovom trenutku igra veliku i značajnu ulogu što se tiče kulturnih delatnosti pripadnika srpske zajednice u gradu Vukovaru. Ovo možemo da zaključimo na osnovu brojnih pozitivnih povratnih reakcija od ljudi koji dolaze i prate rad i aktivnosti u realizaciji brojnih i različitih programskih sadržaja Srpskog doma, a to je publika iz svih segmenata društva. Mislim da, objektivno i realno, možemo pozitivno da ocenimo rad Srpskog doma i njegov doprinos u stvaranju i prezentovanju ukupne kulturne scene srpske zajednice, ali ne samo srpske zajednice, nego generalno i kulturne slike grada Vukovara, jer na taj način, mi ne samo da promoviramo kulturne dosege pripadnika naše zajednice, nego širimo tu priču i činimo je dostupnom svima koji su zainteresovani, pa prema svojim afinitetima i po svom izboru mogu da konzumiraju određene kulturne sadržaje. Oni su dostupni svima, tako da određene programske sadržaje posećuju i pripadnici većinskog naroda, kao i pripadnici drugih nacionalnih manjina, u zavisnosti od tema koje su njima interesantne, na kraju krajeva, vrata su otvorena svima – započinje priču direktor Srpskog doma u Vukovaru **Nebojša Vidović**.

Godina velikog jubileja

Upravo je ova 2025. godina, od početka jubilarna godina, za koju je odlučeno, uz saglasnost Upravnog veća Srpskog doma, da bude obeležena u znaku 120 godina postojanja Srpskog doma. Naravno, Srpski dom pre 120 godina i danas nije u istoj formalno-pravnoj varijanti poslovanja i postojanja, ali je Srpski dom onog vremena svakako bio perjanica brojnih kulturnih i društvenih sadržaja srpske zajednice grada Vukovara, uz pomoć Vukovarskog Srpskog pevačkog društva Javor i ostalih organizacija i udruženja koja su boravila i radila u zgradi Srpskog doma.

- Pre 120 godina postojala je jako dobra saradnja i sa pripadnicima ostalih manjina i većinskim narodom, tako da ta tradicija bavljenja kulturom, društvenim odnosima i promocijom pozitivnih vrednosti u svim oblastima, ima neko svoje utemeljenje u današnjem sagledavanju odnosa i dobrim delom na osnovu toga je i proizašla ideja da se obnovi, ne samo Srpski dom u smislu zgrade, nego da se obnovi ta delatnost koja je zapravo suštinski najvažnija i najbitnija. Znamo da kultura i sva ona pozitivna dešavanja vezana za kulturu u svim njenim segmentima, najbolje i najjednostavnije promovišu identitet određene zajednice, oni najlakše brišu razlike i na najbrži i najefikasniji način zapravo doprinose afirmaciji same zajednice. Upravo zbog toga, došlo je do potrebe da se, na neki način obnovi i rad, život i nastojanja, da te vrednosti ponovo afirmišemo i promovišemo, a verujem da su, između ostalih, na tim postulatima udareni temelji potrebe za obnovom, stvaranjem i nastajanjem današnje Ustanove u kulturi Srpski dom. Dakle, u istoj zgradi, na istom mestu sa sličnim željama, nastojanjima i potrebama da se promoviše identitet, značaj rada, života, boravka i svih onih brojnih i različitih dosega pripadnika srpske zajednice koje imaju značaj, ne samo za zajednicu, nego za grad i šire razumevanje svih odnosa – pojašnjava Vidović.

Upravo se ova jubilara godina želi proslaviti, pokazati i prikazati kroz programske sadržaje koji jesu i biće na nekom višem i jačem kvalitativnom stepenu programskih aktivnosti u odnosu na prethodne dve godine, što se tiče izbora samih programa. Tako je jubilara godina započela centralnom eparhijskom i svečanom Svetosavskom akademijom, koja se u Srpskom domu tradicionalno održava od formiranja Ustanove u kulturi Srpski dom. Nakon Svetosavske akademije, bilo je obeležavanje Sretenja, odnosno Dana državnosti Republike Srbije kao matične države, a organizator druženja bili su Generalni konzulat Republike Srbije u Vukovaru, Zajedničko veće opština i Srpski dom kao domaćini i suorganizatori.

Predstava Anđela u Srpskom domu

Do sada su, od početka godine, održana već dva gostovanja renomiranih pozorišta iz Republike Srbije, odnosno realizovana je saradnja sa Zvezdara teatrom i Beogradskim dramskim pozorištem. Obeležena je i Slava Srpskog doma Istočni petak, ali i održan četvrti po redu nagradni likovni i literarni Vidovdanski konkurs koji okuplja učenike osnovnih i srednjih škola.

Pokrenuto i izdavanje Letopisa

Sa željom da današnje, ali i buduće generacije budu upoznate sa događajima i činjenicama koje prate hronološki sled dešavanja u određenom prostoru i vremenu, javila se ideja i želja da i programske aktivnosti Ustanove u kulturi Srpski dom budu zabeležene. Tako je prošle godine objavljen prvi broj Letopisa u kojem je prikazan hronološki i opisni tok događaja koji su prethodili samom osnivanju, a zatim i onih koji su se nizali u prve dve godine rada ove ustanove. Ta želja i potreba za beleženjem i zapisivanjem, nastavljena je da se neguje i ove godine, kada je 18. jula predstavljen drugi broj Letopisa, koji sadrži hronološki prikazane događaje realizovane tokom poslednjih godinu dana u pomenutoj ustanovi, za kalendarsku 2024. godinu.

- Ovo nije važno samo zbog toga da bi se popunila neka forma i nešto hronološki zabeležilo, važno je i zato što je to jedan od osnovnih načina zaštite, oblika i načina čuvanja onoga što je urađeno. Na kraju krajeva, ostavili smo trag u pisanom obliku da je to bilo, tu i tu, u tom momentu, na takav način. Letopisanje, pisanje letopisa ili hronološko beleženje događaja nije ništa novo, nije ništa što neki drugi ne rade, verovatno neki više, neki manje, ali mi smatramo, s obzirom na broj aktivnosti, broj događaja, a uz činjenicu i saznanje da prethodno, u prošlosti mnogo toga nismo zabeležili, mnogo toga ostalo je negde nedorečeno, nedefinisano, pa danas tražimo, lutamo, istražujemo... Zato smo mi u startu odlučili da uredno beležimo sve ono što se dešavalo, da danas-sutra neko lako može da pretražuje, piše, pravi širu sliku sociološko-kulturoloških odnosa, a na kraju krajeva to je pokazatelj našeg rada, funkcionisanja i želje da imamo i pisani trag – kaže direktor.

Promocija drugog broja Letopisa

Prema rečima direktora Vidovića, veliki su planovi i za naredni period u kojem planiraju i osmišljavaju bogat kulturni program, a upravo je i publika ta, koja na indirektan način učestvuje u stvaranju sledećeg broja Letopisa. Planirano je još nekoliko predstava, nastavak podrške školovanja dece po A modelu kroz muzejski teatar, edukativne predstave za decu vrtićkog uzrasta, organizacija različitih koncerata, predavanja kao i promocije knjiga. Takođe, nastavlja se i sa edicijom „Stari Vukovar:

ljudi, mesta i događaji“ kroz koju se publika upoznaje sa prošlošću Vukovara i ljudi koji su je obeležili.

Bogata istorija Srpskog doma

Inicijativu za gradnju doma kakvog poznajemo danas, dao je 31. decembra 1903. godine advokat dr Svetislav Novak, a Crkvena opština izabrala je Odbor za izgradnju u koji je ušlo 40 uglednih srpskih građana, a doprinos su dali i srpski manastiri Hopovo, Grgeteg i Kuveždin. Zahvaljujući velikom odzivu i brojnim priložima sakupljeno je oko 20 000 ondašnjih kruna, te je u rekordnom vremenu Srpski dom izgrađen 1904. godine, a zgrada je posvećena 27. januara 1905. godine na Svetog Savu i bila je u vlasništvu Srpske pravoslavne crkvene opštine. U novoj zgradi, svoje mesto za rad i delovanje našle su najvažnije srpske prosvetne i kulturne institucije kao što su Vukovarsko srpsko pevačko društvo „Javor“, Srpska ženska dobrotvorna zadruga, Srpsko prosvetno i privredno udruženje „Posestrima“. Tu je bila i kancelarija Srpske pravoslavne crkvene opštine. Srpski dom je za to vreme predstavljao pravi rasadnik najplodonosnije srpske misli i kulturnog, duhovnog, umetničkog i društvenog stvaralaštva.

Tokom Drugog svetskog rata zgrada je devastirana, a imovina je konfiskovana, otuđena, slike razvučene, upropašten inventar i nameštaj. Nakon rata, već 1945. osnovan je Prosvetni savet srpskih kulturno-prosvetnih društava. Nove društvene okolnosti, međutim, nisu bile povoljne za nastavak rada predratnih građanskih društava s nacionalnim predznakom. Osnovane su različite sekcije, održavane su priredbe i razni drugi programi, ali aktivnost nije napredovala. Do sredine 50-ih godina dvadesetog veka gotovo je potpuno zamrla. Pododbor SKD Prosvjeta poziva Srbe grada Vukovara da dođu u zgradu Srpskog doma na masovnu skupštinu 15. marta 1953. (poziv u Vukovarskim novinama), gde će se raspravljati o svim pitanjima i problemima kulturnog života Srba u Vukovaru. Vreme do potpunog gašenja Pododbora „Prosvjete“ 1959. proteklo je u traženju načina za zbrinjavanje preostale imovine. U jednom trenutku, u zgradi su smeštene kancelarije Komercijalne banke, da bi nakon toga prešla u vlasništvo gradske trgovačke firme Velepromet, a sa pročelja zgrade uklonjen je ćirilični natpis „Srpski dom“. U poslednjem ratu 1991. godine zgrada je dodatno stradala.

Nakon poslednjih ratnih dešavanja i okolnosti, ponovo je zaiskrila želja da se obnovi rad i značaj koji je imao Srpski dom, ali i da se pristupi i obnovi same zgrade Srpskog doma. Ovu su inicijativu davali i hrabрили zajedno predstavnici Srpske pravoslavne crkve i Crkvene opštine

vukovarske, zajedno sa političkim predstavnicima srpske zajednice (SDSS-a), koji od 2014. godine intezivno rade na otkupu i obnovi Srpskog doma, a pravi je podvig postignut 2017. godine kada je potpisan kupoprodajni Ugovor sa Veleprometom, gde je Srpski dom ponovo postao vlasništvo srpske zajednice u trodeobnom vlasništvu Zajedničkog veća opština Vukovar, Srpskog narodnog veća i Srpske pravoslavne crkve. Nakon toga počela je i obnova koju su pomogle Vlada Republike Hrvatske i Vlada Republike Srbije. Rad u Srpskom domu formalno je obnovljen 1. aprila 2022. godine, a osnivanjem Ustanove u kulturi Srpski dom započela je revitalizacija nekadašnjeg ugleda i značaja koji je imao Srpski dom do Drugog svetskog rata. Upravo taj kontinuitet rada, kulturno-umetničkog stvaralaštva, prosvetarskog zanosa i podrške obrazovanju danas po modelu A, jedan je od stubova programskih aktivnosti Srpskog doma, gde je naglasak na kvaliteti programa koji promovišu srpsku kulturu i identitet u svim njegovim stvaralačkim oblicima. Danas, Srpski dom realizuje sopstvene programske aktivnosti, ali pruža tehničku i logističku podršku svim ostalim srpskim institucijama i udruženjima koja žele da realizuju svoje programe kod njih.

Kroz istoriju, važnost Srpskog doma nadilazi etničke granice. On je dokaz da pluralizam nije slabost nego bogatstvo, kao i da različite zajednice mogu da žive ne samo jedne pored drugih, nego i zajedno. Isto tako, ova ustanova dokazuje da kultura može biti moćan alat u izgradnji zajedništva, ne kroz zaborav, već kroz priznavanje, poštovanje i uvažavanje različitosti.

Ovaj tekst je napisan uz finansijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa poticanja novinarske izvrsnosti.

TAGOVI **nebojša vidović** **srpski dom** **srpski dom vukovar**

Pročitajte još